

A propòsit del mode verbal en certes oracions condicionals

Carles Riera

Per a expressar una cosa que ja no és possible es fa servir, en general, el mode condicional. Exemples:

*Si hagués vingut **hauria avisat**.* (O també: *Si hagués vingut **haguera avisat***¹.)

*Si haguessin arribat més d'hora, **haurien vist el castell de focs**.* (O també: *Si haguessin arribat més d'hora, **hagueren vist el castell de focs***.)

És a dir, segons assenyalen les gramàtiques², en les oracions condicionals irrealis referides al passat es fa servir el plusquamperfet de subjuntiu en la pròtasi (*si hagués vingut, si haguessin arribat més d'hora*) i el condicional perfet en l'apòdosi (*hauria o haguera avisat, haurien o hagueren vist el castell de focs*).

Ara bé, creiem que aquesta regla té una excepció³, que es pot formular així: quan tenim una clàusula condicional irreal i en l'apòdosi s'expressa la idea de probabilitat o possibilitat mitjançant una oració composta conjuncional substantiva que fa de subjecte⁴, sembla que aleshores el verb de la subordinada ha d'anar en mode subjuntiu i no pas en mode condicional. Això potser s'explica perquè l'oració subordinada demana el mode subjuntiu, ajudant-hi el fet que altrament hi hauria redundància: l'estructura *és probable que* o similars indiquen probabilitat o possibilitat i el verb en mode condicional també. En veurem exemples més endavant.

Convé dir que igualment s'usa el mode condicional per a atenuar una afirmació o en l'anomenat

condicional hipotètic (quan s'hi sobreentén *segons diuen, segons algú suposa...*)⁵.

Com ja hem insinuat, aquesta situació que probablement ha o hauria deixat de ser possible es pot també expressar —a més d'altres maneres— amb una estructura com *és probable que* (o *és molt probable que* i similars) i el verb en plusquamperfet de subjuntiu, i no pas en condicional, perquè, com hem dit, l'oració subordinada demana el mode subjuntiu i, a més, evitem la redundància. Vegem aquests exemples:

a) *Algunes de les cartes van ser retornades: hi **hauria hagut** un canvi d'adreça* = Probablement hi va haver un canvi d'adreça. Hi devia haver hagut un canvi d'adreça.

b) *Algunes de les cartes van ser retornades: **és probable que hi hagués hagut** un canvi d'adreça.*

c) **Algunes de les cartes van ser retornades: **és probable que hi hauria hagut** un canvi d'adreça.*

1 Exemple en valencià: *Si ho haguesses fet com jo et deia, t'**hauria eixit** tot millor*. Cf. Enric VALOR, *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*, Eliseu Climent, editor, València 1977, § 225.

2 Cf. Pompeu FABRA, *Gramàtica catalana*, Teide, Barcelona 1974 (primera ed.: 1956), § 118; Josep RUAIX, *Català complet / 2*, Claret, Barcelona 2007, pp. 186-187; *Gramàtica de la llengua catalana*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2016, § 30.2.2 (en sigla, GIEC). Vegeu també l'article d'Albert JANÉ «M'ho hauria dit», dins *Avui* (secció «El llenguatge»), 7-VI-1978.

3 Semblament s'adonà d'aquest fenomen Albert PLA NUALART, «Si hagués vingut, el més probable és que l'hagués vist», dins *Ara* (secció «Un tast de català»), 3-VII-2015.

4 Cf. RUAIX, *Català complet / 2*, p. 32.

5 Cf. Albert JANÉ, «El condicional hipotètic» I i II, dins *El llenguatge. Problemes i aspectes d'avui*, pp. 95-97, i «La història de Lilith», dins *Estudis de llengua catalana*, Institut de Llengua i Cultura Catalanes, Universitat de Girona, Girona 2019, pp. 178-180; Josep RUAIX, *Català complet / 2*, p. 195; Carles RIERA, *Manual de redacció científica*, § 67.

El tercer exemple no sona bé perquè l'oració subordinada demana el mode subjuntiu i hi ha redundància, és a dir, el matís expressat per *és probable que* també és expressat per *hauria hagut*.

Vegem un altre exemple, si bé no és de cap clàusula condicional (més aviat causal), en què tampoc no és possible fer servir *hauria* en comptes de *hagués*:

En una entrevista apareguda cosa de quatre anys abans de la seva mort deia, parafrasejant bonhomiosament Maragall: «Tinc unes memòries començades que no puc acabar mai.» Home permanentment enfeinat com era, sempre agullonat per editors apressats, és molt probable que, efectivament, no les hagués acabades, i, de fet, ignorem si la part que en va arribar a escriure era gaire extensa i què se n'ha fet⁶ = Segurament (que) no les va acabar mai.

Notem, doncs, que *és molt probable que no les hagués acabades* equival a dir que segurament no les va acabar mai d'escriure (les memòries).

EXEMPLES D'ORACIONS CONDICIONALS AMB PLUSQUAMPERFET DE SUBJUNTIU EN L'APÒDOSI

Heus ací més exemples amb una estructura amb la idea de probabilitat o possibilitat contenint la conjunció *que*, com ara *és probable que* o *el més probable és que*, *és possible que*, etc.⁷:

I si vostè hagués vingut a sopar, és probable que hagués conegut la meva filla.

Rosa Parks va deixar escrit: «Crec que si hagués pensat gaire en el que em podia passar, és probable que hagués baixat de l'autobús.»

I si no hagués estat per la convicció i determinació de la meva mare que jo era destinat a la música, és molt probable que hagués esdevingut fuster.

Si els dos partits haguessin anat junts és molt probable que haguessin obtingut almenys un regidor.

Si la motocicleta hagués circulat a una velocitat adequada, a la qual cosa estava obligat com a conductor, és molt probable que hagués pogut reaccionar a temps i la caiguda no s'hagués produït.

«Crec que si hagués pensat gaire en el que em podia passar, és probable que hagués baixat de l'autobús.»

Hem de suposar que aquesta ha estat la lesió d'en Puyol, perquè, si hi hagués hagut alguna fractura òssia, el més probable és que hagués passat pel quiròfan.

... i si m'hagués vist obligada a haver-los d'explicar certes coses, és possible que hagués deixat de practicar (Sagarra, Vida privada).

Si hagués seguit Sapegno i hagués volgut treure el «tocom», és possible que hagués traduït: De sobte redreçat, va cridar «¿Com?» (N. Comadira, L'ànima dels poetes).

Si hagués llegit aquell llibre de Huysmans és possible que hagués decidit fer els habitatges amb angles de noranta graus.

Si Mandela hagués sortit de la presó l'any 1990 i les circumstàncies haguessin estat diferents, és possible que hagués jutjat que no hi havia més remei que optar per la via armada.

⁶ Exemple d'Albert JANÉ, *Estudis de llengua catalana*, op. cit., p. 590.

⁷ Normalment és millor *probable que possible* (cf. J. RUAIX, *Nou diccionari auxiliar*, Claret, Barcelona 2011, p. 253).

Som una coalició i posar-se d'acord és més lent, necessita el seu temps. Si només haguéssim estat Podem **és possible que l'acord hagués estat més ràpid.**

Si jo no hagués conegut alguns responsables de l'Ertzaintza del PNB del País Basc, **és possible que hagués comès aquest error.**

Si hagués vist la televisió com jo, si els hagués escoltat a la ràdio, **és possible que hagués votat Iglésias.**

No ho sabrem mai, però si les coses s'haguessin fet diferentment **és possible que hagués repetit com a candidat.**

Si a la Transició no haguessin cedit tanta autonomia amb la qual tirar endavant la normalització, **és possible que haguessin solucionat «el desafió catalán» per sempre.**

Si haguéssim tingut accés al que va llegir la regidora **és molt possible que haguéssim votat a favor de la moció.**

Creiem que, si l'Imperi-Regne no s'hagués esmicolat en 1918, **és molt possible que haguéssim acabat per assistir a guerres lingüístiques.**

Notem un exemple en què en l'apòdosi hi ha dos verbs, un que depèn de «és possible que» i un altre que no en depèn i que, per tant, va en mode condicional:

Si Sara hagués dit que era la dona d'Abraham, **és possible que haguessin intentat matar aquest servent fidel, i no hauria arribat la descendència que Jehovà li havia promès.**

Observem també un exemple en què el verb en qüestió no es refereix al passat, sinó al futur; aleshores la solució és el condicional simple:

Com que aquest tercer grau s'hauria concedit sense haver complert ni la meitat de la pena, sense haver passat primer per un segon grau, i sense haver obtingut cap permís perquè no s'hauria complert la quarta part de la condemna, el més probable és que la resolució **hagués estat revocada** (La Vanguardia, 12-XII-2019, p. 18) → ... **el més probable és que la resolució seria revocada.**

En canvi, si fem servir l'adverbi **probablement**⁸ (o **segurament**), aleshores, mancant la conjunció que subordinant, ja torna a escaure-hi el mode condicional. Exemples:

Si hagués vingut, **probablement hauria avisat.**

Si haguessin arribat més d'hora, **segurament (que) haurien vist el castell de focs**. Notem que amb **segurament** hi pot anar un **que** expletiu.

EXEMPLES DEFECTUOSOS

Pel que hem anat veient, creiem que són defectuosos, perquè el verb depèn d'una conjunció que subordinant i, a més, perquè hi ha redundància, els exemples següents (amb el mode condicional):

De no haver estat per la malaltia contreta per Adolf en la selva, **és probable que hauria desaparegut, com tants altres, sense tornar a Cassana** (E. Valor, Sense la terra promesa, I)⁹ → Si no hagués estat per la malaltia contreta per Adolf en la selva, **és probable que hagués desaparegut, com tants altres, sense tornar a Cassana.**

Encara que Ugalushumgal és considerat el fundador de la dinastia, **és probable que hauria restat lleial a la dinastia d'Accad fins a la mort** → Encara que Ugalushumgal és considerat el fundador de la dinastia, **és probable que hagués restat lleial a la dinastia d'Accad fins a la mort.**

Si algú hagués gosat dir-nos fa una colla d'anys que escriuríem un article com aquest **és molt probable que hauria tocat el moll de l'os de la nostra incredulitat** → Si algú hagués gosat dir-nos fa una colla d'anys que escriuríem un article com aquest **és molt probable que hagués tocat el moll de l'os de la nostra incredulitat.**

En cas que no hagués estat així, **és probable que l'onada de vots cap a Vox encara hauria estat més gran** → En cas que no hagués estat així, **és probable que l'onada de vots cap a Vox encara hagués estat més gran.**

Si haguessin estat condemnats, però, **el més probable és que haurien hagut de pagar una multa** → Si

8 Com ja va observar Pla Nualart, *op. cit.*

9 Notem, de passada, que la construcció «de + infinitiu» amb valor condicional no és considerada correcta. Essent E. Valor un gramàtic, potser l'ús de *hauria* per *hagués*, en aquest exemple, és degut a ultracorrecció.

*haguessin estat condemnats, però, **el més probable és que haguessin hagut** de pagar una multa.*

*Si el PP no hagués tret majoria absoluta, el més probable és que haurien reeditat el Pacte de Progrés → Si el PP no hagués tret majoria absoluta, **el més probable és que haguessin reeditat** el Pacte de Progrés.*

*Si hagués estat una parella de bessones o una parella de bessons mixtos dizigòtics, el més probable és que haurien nascut més bessons en la família → Si hagués estat una parella de bessones o una parella de bessons mixtos dizigòtics, **el més probable és que haguessin nascut** més bessons en la família.*

*El central explica que, si no hagués renovat, el més probable és que hauria deixat el futbol per falta de motivació → El central explica que, si no hagués renovat, **el més probable és que hagués deixat** el futbol per falta de motivació.*

*... si don Tomàs, en fer-se càrrec de la seva situació, hagués tallat en sec, s'hagués reduït sense sentimentalismes i hagués ensenyat les cartes a tothom, és possible que hauria pogut salvar molt més del que va salvar (Sagarra, Vida privada) → ... s'hagués reduït sense sentimentalismes i hagués ensenyat les cartes a tothom, **és possible que hagués pogut** salvar molt més del que va salvar.*

Notem que, en aquest darrer exemple, abans de «és possible que» apareixen tres estructures amb *hagués*; potser per això, a fi d'evitar tanta repetició, l'autor s'inclinà per *hauria*.

CONCLUSIÓ

En les oracions condicionals irrealis referides al passat, quan en l'apòdosi s'expressa la idea de probabilitat o possibilitat mitjançant una oració composta conjuncional substantiva que fa de subjecte, sembla que el verb de la subordinada ha d'anar en mode subjuntiu i no pas en mode condicional. ■

Foix de Sarrià
1886

PASTISSERIA
BOMBONERIA
CONFITERIA
GELATERIA

BOMBONERIA
Foix de Sarrià
125 ANYS

Foix de Sarrià

Majors de Sarrià, 57
08017 Barcelona
Tel. 93 203 07 14 - 93 203 00 04

Pl. de Sarrià, 12-13
08017 Barcelona
Tel. 93 203 04 73 - Fax 93 280 65 56

www.foixdesarria.com